

„Nem vagyok az a parfümös alkat”

BESZÉLGETÉS SZEMENYEI JÁNOSSEL

Szemenyei János korosztályának egyik legizgalmasabb, legsokoldalúbb művésze. Noha musical szakon végzett, a prózai szerepek jelentik a kihívást számára. III. Richárd- és Mozart-alakítása a fontos színházi pillanatok közé tartozik. Több kortárs magyar dráma zenéjét ő szerezte, s hosszú távon egy prózai alapú zenés színházat képzel el.

– Két év társulati tagság után eljössz a Vígszínházból. Miért?

– Zalaegerszegi négy évem után a kecskeméti Katona József Színházba, az Új Színházba és a Vígbe hívtak. Eszenyi Enikő azzal csábított, hogy te egy alkotó ember vagy, egy színháznál az ilyenre mindig szükség van. Prózai és zenés szerepeket is ígért, s hogy kiélhetem a zeneszerzői ambícióimat is. De még a zenés darabokban sem építettek rám, *A padlásban* átvettem egy szerepet, a *Hegedűs a háztetőn*-ben Motlt, a szabót kaptam meg, akit már játszottam az egyetemen. Már az első évben hiányérzetem volt, de az ember egy évad után nem hagy ott egy társulatot, amelynek ráadásul számos tagját tiszteli. A második évben kezdett kikristályosodni a helyzet: mindössze pár mondatos szerepem volt a pesti színházi *Tom Jonesban*, miközben emiatt elestem egy főszereptől és egy zeneszerzői lehetőségtől: Rába Roland kért fel az *Jó estét, nyár, jó estét, szerelem* zenei vezetésére, hangszerelésére a Nemzetiben.

– Zeneszerzői ambícióidat a Vígszínházban egyáltalán nem tudtad kiélni.

– A két év alatt tizenöt darabhoz írtam zenét anyaszínházamon kívül, a Vígben csupán *Az ibolyához* pár taktust, illetve a *Kalocsához* néhány sornyi „gyermekdalocskát”.

– A Szabó Máté rendezte Molnár-egyfelnvonalosban viszont te játszottad a zeneszerzőt. A vígszínházi közönség ebben a szerepben figyelhetett föl rád.

– Pedig szerintem az nem is sikerült valami jól. De ebben az előadásban sem lehettem „zeneszerző”, például nem zongorázhattam. A másik szereposztásban ugyanis Epres Attila játszott, s mivel ő nem tud zongorázni, így nekem sem engedték. Lehetett volna pedig két különböző karakter, egy Szemenyei János-os meg egy másik. De sem a prózai darabokban, sem a musicalekben nem használtak ki, miközben ez idő alatt egyéb színházakban hét szerepet, köztük négy főszerepet játszottam.

– Te alkatilag nem is vagy vígszínházi színész.

– Ezt nem tudhattam. Eszenyi Enikő az Operett-színházban láthatott még színinövendékként a *Helló! Igen?* című musicalben, ami Schnitzler Körtáncának zenés változata, annak alapján alakulhatott ki benne egy kép, milyen lehetek, de valójában én nem olyan vagyok.

– Nyilván teljesen más közegbe, színházi működésbe csöppentél. Egy körúti bulvárszínház és egy vidéki „minde-nes”, a helyi igényeket egy épületben kielégítő színház két különböző világ. Mi volt a legnehezebb a váltásban?

– A Vígben minden egészen más volt. Zalaegerszegen közösen oldottuk meg a jeleneteket, közösen gondolkodtunk rajtuk. Bagó Bertalan, aki a *III. Richárdban* és később Kecskeméten az *Amadeusban* rendezett, a színészben gondolkodik. Eszenyinek meg van egy megmáshíthatatlan elképzelése. Nem kétlem, hogy hisz benne. Eleinte magamban kerestem a hibát, hogy én nem értem, amit ő akar. Visszakérdeztem, hogy Enci, ezt most így akarod, és akkor megmutattam, vagy így, és akkor azt is megmutattam. És ez úgy jött ki, mintha én akarnék rendezni.

– Szóval azt érezted, hogy nem illesz a mechanizmusba?

– A Vígszínház egy gyár, annak minden előnyével és hátrányával. És vannak hagyományai, amiket a közönsége elfogad. Mi Zalaegerszegen teljesen natúr játszottunk, itt viszont minden előadásnál sminkelnek a színészek, kihúzzák a szemüket, pirosító, púder, minden, hogy még az utolsó sorban is lássák őket. A Vígszínház egy parfümös hely, én viszont nem vagyok az a parfümös alkat. Én szeretek úgy kimenni az utcára, hogy majd olyan lesz a hajam, ahogy a szél fújja, a Vígszínházban meg választék kell. Két éven keresztül azt hallgattam, miért nem vágatom le a hajam, és miért ugyanolyan minden előadásban. Holott korántsem volt ugyanolyan.

Az a tapasztalatom, hogy a legtöbb helyen már az elején nincs meg a lelkesedés, és jaj, csak gyorsan görgessük végig. Zalaegerszegen ezt sosem éreztem. Máshol is játszottam vidéken, de ezt a fajta belelendülést, együtt gondolkodást a legjobban ott tapasztaltam.

– Mi vonzott a színház felé?

– Gyerekként semmivel se lehetett lekötöni, így anyukám azt találta ki, hogy verseket mond és énekel nekem. Ez volt az egyetlen dolog, amivel hatni lehetett rám.

– Nem viselt meg nagyon, hogy nem rögtön, elsőre vettek föl a Színművészetire?

– Egyáltalán nem. Bár a Vörösmarty Gimnázium dráma tagozatos osztályába jártam, s gyerekszínészként szerepeltem *A Pál utcai fiúkban* meg a *Légy jó mindhalálig*-ban, és volt színpadi gyakorlatom, fogalmam nem volt arról, hogyan kell elmondani egy verset. És igazából a színházról sem volt fogalmam. A gimnáziumban a tanáraink egyáltalán nem tartottak tehetségesnek, annak ellenére, hogy minden évben egy darab teljes rendezői példányát kellett elkészíteni, és én voltam az egyetlen, aki ezt megcsináltam. A Főiskolán az első rostán még átjutottam, a másodikokon már nem. De nem voltam elkeseredve. Az alatt az egy év alatt jöttem rá arra, ki is vagyok én, mit is akarok. Két út állt előttem: vagy elszegődöm valamelyik színházhoz stúdiósnak, vagy jelentkezem egy színiiskolába. Mind a kettőt elkezdtem. Kerényi Imre hívott stúdiózni a Madách Színházba, illetve beiratkoztam a Theatrum Színiakadémiára, Hajdufy Miklós színiiskolájába. Mivel mind a két helyen reggeltől estig jelen kellett lenni, egy hét után úgy gondoltam, stúdiósként többet tanulok. A legnagyobb probléma az volt, hogy a kollégiumban csak az lakhatott, aki jár az iskolába. Egyébként pesti gimnáziumi éveim alatt tíz kollégiumból rúgtak ki, annyira nem tudtam betartani a számomra teljesen értelmetlen szabályokat, hogy kilencre benn kellett lenni, és tízkor takarodó – végül egy szlovák anyanyelvű kollégiumban kötöttem ki, ahol senki nem beszélt magyarul rajtam kívül. Amikor a Színiakadémia kollégiumából kiraktak, egy ideig barátoknál laktam, hol itt, hol ott, aztán nagymamámnál Székesfehérváron, összevissza, ahol tudtam, szóval ez volt számomra a felnőtté válás időszaka.

– *Egyetem után hívott egy fővárosi zenés színház, te mégis Zalaegerszegre mentél.*

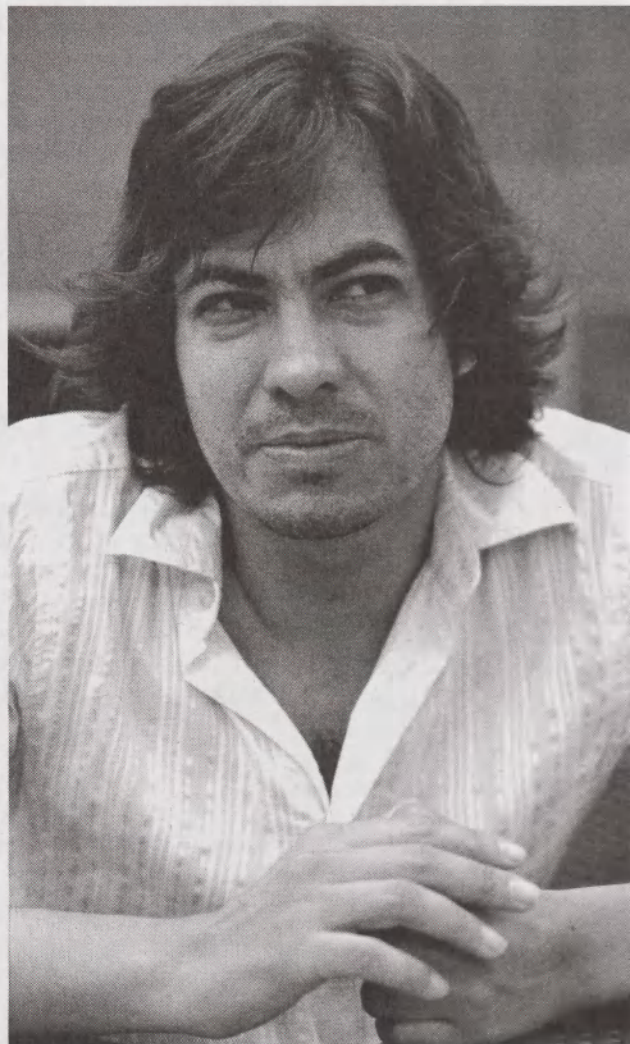
– Azt nem mondom, hogy számomra nem volt dilemma, hiszen mind anyagilag, mind a népszerűség szempontjából a főváros más kategória, de musical szakosként az, hogy egy darabban énekelek, nem jelentett kihívást. És nem jelent a mai napig sem. A hangom egy adottság. Persze ez jó dolog, de az igazi kihívás nekem a prózai színház. És hát nagyon kevesen csinálják jól a zenés előadásokat Magyarországon, egy ilyen létrehozásához meg még kevés voltam. Azt reméltem, hogy a musicalszerepek akkor is megtalálnak, ha inkább a prózai színházat választom; ha valaki elszerződik egy zenés színházba, akkor azt beskatulyázzák egy életre.

– *Szóval lementél Zalaegerszegre, majd huszonöt évesen eljárszottad III. Richárdot Bagó Bertalan rendezésében. Nagy visszhangja volt a szakmában. Honnan tudtál ennyi gonoszt előbányászni magadból?*

– Igazából III. Richárd nem egyszerűen gonosz, hanem egy végtelenül elszánt ember, és Bagóval közösen megtaláltuk azt, ami egy fiatalembert motiválhat a hatalom szempontjából. Mellesleg Richárd harminchárom éves korára már meg is halt, csak éppen nálunk nem szokás huszonévesekkel játszani. Annyira belementünk lelkiileg az előadásba, hogy a bemutató után, amikor egy héten keresztül játszottuk a darabot, éjszaka vertem a falat, nem tudtam aludni, mert előjött az utolsó előtti jelenet, amikor Richárd már közeledik a halálhoz, és furcsa rángásai vannak. Akkor értettem meg, amit Bagó mondott a premier után: hogy a java még csak most kezdődik. Egyébként imádok Shakespeare-t játszani. Shakespeare tömör. A színészek szeretik Csehovot, mert filozófalgatos, én viszont nem a kopácsolós műfajt szeretem, hanem azt, ami fejszével hasít. És az Shakespeare.

– *Te tulajdonképpen Bagó színésze vagy?*

– Ó már a Főiskolán is rendezett minket, aztán párunkat hívott Zalaegerszegre, de csak én és Holecskó Orsi mentünk le. Tény, hogy eddigi pályám három legmeghatározóbb produkcióját, a *Richárdot*, az *Amadeust* Kecskeméten és most a Thália Színházban Garaczi darabját, az *Ovibradert*, ami egy férfi különböző stációit mutatja be a gyerekkoráról öregségéig, ő rendezte.

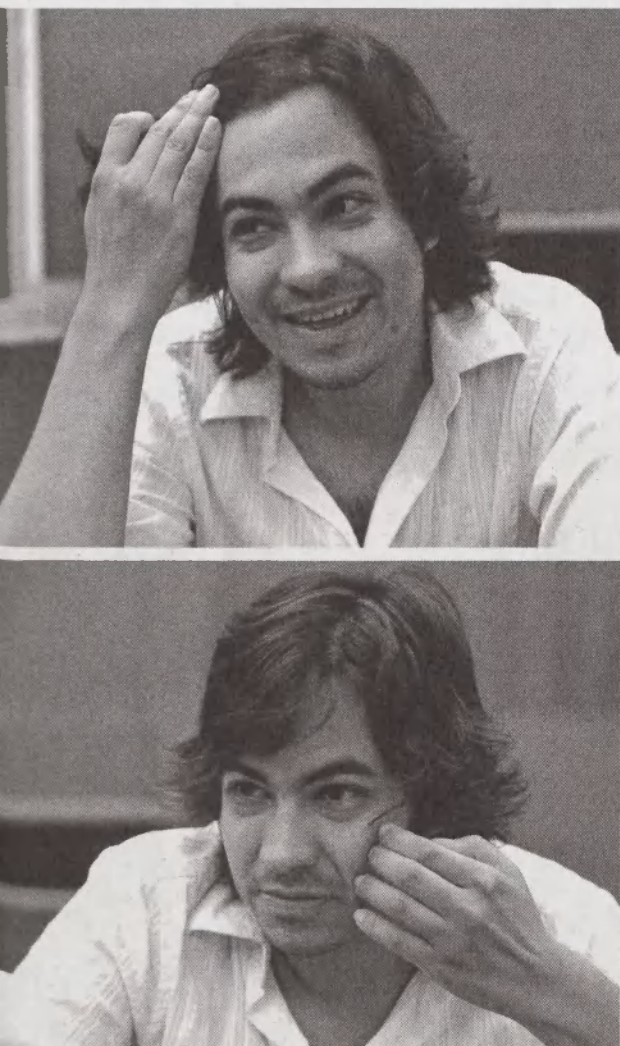
– *Nem féltél a vidéki színészi létől?*

– Egyáltalán nem. Nagyon tetszett Zalaegerszegen, hogy ott még egy órával a próba vagy az előadás után is a jelenetekről beszélnek a színészek. A többi színházban ez nincs így. Mindenkit használtak mindenre. Nem dugták be az embereket fiókokba, hogy te most apafigura vagy, te meg sármőr, mindenki mindig mást játszott, és ez egyfajta frissességet adott, folytonos mozgást, megújulást a társulatban.

– *Bagóval nyilván kölcsönösen remekül tudtok együtt dolgozni. De úgy általában milyen rendezői megközelítést kedvelsz: ha a legapróbb részletekig instruálnak, vagy ha szabadjára engednek?*

– Én szeretem, ha van a színésznek egy kis tere. Azt szokták mondani, a színész egy-egyű. Én annak örülök, ha minél egyszerűbb instrukciókat kapok. Ha a színésznek azt mondják, legyen lassabb, de nem indokolják meg, miért, az elég, mert ha a színész okos, akkor rá fog jönni. Bagóban az a jó, hogy ő érdeklődik a színész, az ő személyiségéből dolgozik.

– *Amikor ő eljött Zalaegerszegről, te is ott hagytad a Hevesi Sándor Színházat.*

Schiller Kata felvételei

– Mindenképp Pestre akartam jönni, mert azt a négy évet jelentős részben autóban töltöttem. Volt olyan időszak, hogy Zalaegerszegen próbáltam, Szolnokon játszottam, utána Pestre hajtottam, és másnap kezdtem előlről az egészet. És hát, reméltem, hogy itt a zeneszerzői ambícióimnak is élhetek. És be akartam iratkozni a Zeneakadémiára, ahova vidékről, ugye, nem lehet följárni.

– Addigra már több tucat darabhoz írtál zenét. Fölvettek?

– A felvételem sikerült, de mégse iratkozhattam be, mert azt mondták, már van egy diplomám, színész vagyok, és azt hitték, hogy ez nekem csak afféle úri passzió lesz. Pedig befizettem volna az egymillió-kétszáz-ezer forintos féléves tandíjat. Ez nagyon frusztráló történet. Egész egyszerűen tanulni akartam, könnyebbé tenni a zeneszerzői munkámat. Nyilván ha az embernek megvannak a szakmai alapjai, bizonyos rutinfeladatok könnyebben mennek.

– Mi a zeneszerzői módszered?

– A szövegírók általában erősen ragaszkodnak minden egyes szavukhoz, szótagjukhoz, ami nagyon megköt. Én jobb szerek témára zenét komponálni, nem pedig

szövegre. Nagyon szeretek a ritmussal játszani. Tasnádi István szövegét rendszeresen átírtam, de a Szikra Cool Tour House-ban játszott *Paravarieténél* már szólt, hogy ne csináljam, így ebben egyetlen szót sem változtattam. Én azt szeretem, amikor a nézőt a lelkénél, nem pedig az agyánál fogva vezetjük. A zene annyira primeren az érzelmekre hat, hogy ezt meg lehet tenni. Bár a zeneszerzést nehezen tudom összeegyeztetni a játékkal.

– De hát számos darabban, aminek a zenéjét te szerezted, játszol is. Például az említett *Paravarietében*.

– Nem is szeretem, mert az egyik mindig a másik rovására megy. Például miközben játszom, azt követem a szememmel, hogy az egyes szövegek jól lépnek-e be.

– Pedig azt olvastam rólad, hogy pont az a célod, hogy a színészetet ötvözd valamilyen formában a zeneszerzéssel.

– Igen, de ezt nem így gondoltam, hanem egy magasabb szinten, az alkotói folyamatnál az együtt gondolkodásban, együtt kreálásban.

– Ha felkérnének a Csillag születik-be zsűritagnak, elvállalnád?

– Nem. Reklám-castingra se járok. De filmes castingra se.

– Hát a film tényleg nem nagyon kényeztetett el. Eddig csak *Simonyi Balázs* kisfilmjében szerepeltél.

– Szívesen filmeznék, de ahhoz biztos teljesen más agy kell, mint a színházhoz. Most valamennyire, Mundruczóval dolgozva, megtapasztaltam, mert a *Nehéz istennek lenni* egy kicsit film is. Például az arcom ki van vetítve egy kamion falára, s Kornél rám szólt, ne forgassam a szemgolyómat, mert a nézőknek ahhoz, hogy kövessék a szemem a képen, óriásit kell fordulniuk.

– Elvállalnád valamit kizárólag a pénz miatt?

– Nem. Amikor elvétele előfordult, nagyon szégyelltem magam.

– Most akkor újra vidéki színész leszel? Vagy szabadúszó?

– Inkább előadásra szerződöm. Jelenleg Kecskeméten a *Bánk bánban* Biberachot próbálom, Bagó rendezésében, ez nagyon tetszik. Itt később is számítanak rám, zeneszerzőként is. Az Új Színházban játszom majd a *Jadviga párnájában*, valamint a Mundruczó-produkció, a *Nehéz istennek lenni* megy tovább, utazunk vele majd Poznańba, Genfbe, Mulhouse-ba, Drezdába s Ausztráliába is.

– Mundruczóval milyen dolgozni?

– Ő teljesen más, mint Bagó, de közös bennük, hogy ő is nagyon odafigyel a színészekre, ugyanakkor sokat bíz rájuk. Abban a játérendszerben, amit ő kitalál, én jól tudok mozogni.

– Megfigyeltem, hogy nemcsak jó partner mellett vagy hiteles – például *Kőszegi Ákos Salierije mellett az Amadeusban* –, hanem akkor is, amikor rossz a partnered. Azt viszont nem tudom eldönteni, hogy intellektuális vagy ösztönszínész vagy-e.

– Ezt magam sem tudom. De ami a partnert illeti, én szeretem, ha van partnerem. A színházhoz minimum két ember kell. Engem a monodrámá egyáltalán nem érdekel.

– Pedig minden színész vágya egy önálló est.

– Az enyém nem.

– A tiéd mi?

– Hosszú távon az, hogy a zenét, annak a lélekre való primer hatását összehozzam a prózai színházzal.

– Lehet, hogy te fogod megírni majd egyszer az új magyar musicalt?

– Lehet, de az semmiképp sem hasonlítana egy mai musicalhez. Mindenképp az opera irányába mozdulna el, mert az operánál jobb és komplexebb műfajt még nem találtak ki.

– Úgy legyen.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE:
KOZÁR ALEXANDRA